

תוחלת פלשתין בצלם הציונות

אהרון בן-עמי

א

לפחות לשטחה, דבר שיותר לפלשתינים לא יותר מ-20 אחוזים, דהיינו כ-5,000 קמ"ר בשתי החטיבות הנפרדות של עזה וי"ש. האם יחתמו הפלשתינים על חלוקה לא-שיוויונית כזאת של הארץ בחוזה בינלאומי מוסכם ומחייב? ואם כן, הבאמת ובתמים ישלימו עם המצב הזה לאורך ימים?

2. ירושלים. מאז יוני 1967 נמצאת העיר בשלמותה (בתוספת פריפרליה) בריבונות ישראל, ומשמשת בירת ישראל – אף זאת בקונסנסוס לאומי רחב. הפלשתינים דורשים, כידוע, כתנאי בלי-עבור לשלום, לפחות חלק מן העיר ההיסטורית הזאת כבירת מדינתם. התסכים ישראל לחלוקת ירושלים לשתי בירות, שביניהן חומה, או "גבול פתוח"? וזאת לא בשביתת-נשק מאולצת, אלא בבכייה לדורות בהסכם שלום מרצון?

3. פירוז ועצמאות. מטעמי ביטחון אזוריים ידועים, הבהירה ישראל מראש כי כל השטח שיימסר לשליטת הפלשתינים חייב להיות מפורז מנשק כבד (כולל ארטילריה לסוגיה, טנקים וטילים נגד-טנקים, מטוסי קרב וטילים נגד-מטוסים, ולא כל שכן נשק לא-קוננונציונלי למיניהו). נוסף על כך, ישראל תזדקק למספר בסיסי מכיים הצופים מזרחה מתוך השטח הפלשתיני, וכן זכויות טיסה קבועות מעל השטח הזה. כל זה יחייב, כמובן, פיקוח ישראלי ישיר על גבולותיה של פלשתין ה"עצמאית", וכן ביקורת מתמדת על הנשק המצוי ו/או המיוצר בתחומה. כיצד אפוא ניתן ליישב שליטה צבאית מסוג זה של מדינה אחת על מדינה שנייה, עם "הגדרה עצמית" של האחרונה? ועדיין לא נגענו בצורך המתחייב מן הנ"ל לאסור כל ברית צבאית בין פלשתין למדינות אחרות, שיהא בה כדי לעקוף או לקלקע את הפירוז מיסודו. האם תשמש הפרתם של תנאים אלה casus belli (עילה למלחמה)? או שמא

א ווירה של סופנות היסטורית הולכת ואופפת חלקים ניכרים בדעת-הקהל הישראלית ככל שמתקרב המועד למשא-ומתן על הסדר הקבע ויישוב הסכסוך (בן 80 השנים) על-ידי חלוקת הארץ בין שני העמים. עצם העובדה שזה חמש שנים מתבצעת כבר העברת שטחים משלטון ישראל לידי "הארגון לשחרור פלשתין" (אש"ף) לפי הסכם אוסלו, שנחתם רשמית על מדשאת הבית הלבן ב-13 בספטמבר 1993, היא שמקנה ל"יתהליך השלום" אופי של fait accompli (עובדה מוגמרת) העומדת על רגליה. אף-על-פי-כן, נוכח השארתן של הבעיות הקשות ביותר תלויות ועומדות לסוף ה"יתהליך", עדיין מוקדם לברך (או להתאבל...) על המוגמר. זאת לבד מן הצורך לבחון מראש תוצאות גלויות וסמויות של הסדר הקבע, אם וכאשר ייחתם.

הבעיות העומדות עתה על הפרק, לפי סדר החשיבות החגיגי, הן:

1. גודל השטח הפלשתיני. מתוך כ-27 אלף קמ"ר של ארץ-ישראל המערבית, עברו לריבונות ישראל במלחמת העצמאות כ-20 אלף קמ"ר, המהווים 75 אחוזים מכל השטח. תיקוני הגבול הנדרשים עתה על-ידי ישראל (לפי קונסנסוס לאומי: "אין חזרה לגבולות 1949") אמורים להוסיף עוד 5 אחוזים

הסוציולוג ד"ר אהרון בן-עמי היה מרצה בכיר בסיטי קולג' של ניו-יורק, ובאוניברסיטאות חיפה ובר-אילן. מפרסומיו Social Change in a Hostile Environment: A Case Study of the Crusader's State of Jerusalem in the 12th Century. Princeton, 1969. אבי"ע היה עורך הדור-שבועון הירדן וערך את אסופת המאמרים ארץ-ישראל השלמה, וכן הו חבר מערכת נתיב ופרסם בעבר בכתב-העת. המאמר דלעיל הוא חלק מסדרת מאמרים, מחקרים ונספחים בספר העומד להתפרסם מטעם מרכז אריאל למחקרי מדיניות במרס 1999: ישראל ומדינה פלשתינית – האמנם משחק על סכום אפס?

תובטח אי-הפרתם (על-פי חוזה השלום) על-ידי סנקציות ופיקוח נוסח האו"ם בעירק?

4. הגירה לפלשתיין. בישראל קיים, כידוע, חוק-ייסוד ("השבות") המקנה זכות אזרחות אוטומטית לכל יהודי העולה אליה ומתיישב בה. התישלה זכות דומה לכך מן המדינה הפלשתינית? ואם לאו, כמה מיליונים, פליטים ולא פליטים, מועמדים למימוש "זכות השיבה" הזאת? וכמה מדינות ערביות ואחרות יתנדבו לסייע בהקמת מערכת קליטה ענקית של "העלייה" הפלשתינית? והעיקר: כיצד תשפיע דינמיקה דמוגרפית זו (לאור הניסיון הציוני...) על יציבותו של השלום לאורך ימים? משמע, שאם הפלשתינים מתכוונים ברצינות למדינה עצמאית, קשה להעלות על הדעת שיחתמו על שלום לא-שיווינוני, שיאסור עליהם את הגירה החופשית המותרת לישראל. מצד שני, מי כישלול יודעת מה פירושו של שינוי תנאים מדיניים על-ידי מהפכה דמוגרפית?

5. יישובים ישראלים בישיע. למעלה מ-150 אלף ישראלים חיים היום בקרוב ל-200 יישובים ברחבי יהודה, שומרון וחבל עזה (לבד מרובות ה"מתנחלים" בירושלים רבת). חלקם אמורים להיספח לריבונות ישראל במסגרת תיקוני הגבול, אבל רובם הגדול עלולים למצוא את עצמם בתחומי פלשתיין. האם אלה יהיו בעתיד "איים ריבוניים" של ישראל, או שמא יידרשו להתפנות, או אולי לחיות תחת שלטון פלשתיני? אמנם גם בתחומי ישראל נמצאים כיום קרוב למיליון ערבים, שהם פלשתינים לפי זהותם הלאומית וישראלים לפי אזרחותם. אבל איש אינו דורש (בשלב זה...) להחיל על יישוביהם ריבונות פלשתינית. האם גם בנושא זה יסכימו הצדדים על פתרון לא-שיווינוני כמו בענייני הטריטוריה, ירושלים, הפירוז וההגירה? או שמא צופן העתיד בחובו פתרונות אחרים, כגון חילופי אוכלוסין, או חילופי שטחים, רחמנא ליצלן...

כללו של דבר, מה שעומד על הפרק לקראת משא-ומתן על הסדר הקבע הוא הסיכוי להקמתה של מדינה פלשתינית ננסית ומפוצלת בשטחה, ללא בירה בירושלים, מפורזת לחלוטין בתנאים משפילים, משוללת זכות להגירה חופשית, וזרועה יישובים "זרים". ולזאת ייקרא (כפי שישאלים מסוימים טוענים) "אי-שליטה בעם אחר"? ומה שם ייקרא ל"הפרדה" מסוג זה?

קשה עוד יותר היא השאלה מבחינה פלשתינית. האם יסכימו לפחות ממדינה עצמאית, שבירתה ירושלים, חופשית מהתיישבות ציונית, חופשית לקליטה בלתי מוגבלת של בני עמה, ובעיקר: שאינה נתונה לחסדי זרים בענייני צבא וביטחון? האומנם יסתפקו ב"מדרך כף הרגל" המוצע להם, ויתנחמו ב"תורת השלבים" לעתיד לבוא? מאכן שיותר משצפויה הצלחה למשא-ומתן על שלום הקבע, קרוב לוודאי שצפוי מבוי סתום בעיקרי הדברים העומדים על הפרק. אבל ממש בנקודה זו שני הצדדים ימצאו עצמם במלכוד קשה, שהרי הם שותפים להסכם הביניים המתבצע והולך, המחייבם במפורש לפתור כל בעיה השנויה במחלוקת בדרכי שלום. לכמה זמן – זו השאלה.

כלומר, במצב של קיפאון ממושך במשא-ומתן, כמה זמן תוכל הרשות הפלשתינית להשלים עם סטטוס של לא-מדינה, ועם הנחיתות הנובעת מכך בתנאים הקיימים?

ואכן כבר נשמעה האזהרה מפי היו"ר (המתקרא "נישיא") כי באין הסכם עד למועד שנקבע באוסלו, ה"רשות" תראה עצמה חופשית לשבור את הכלים ולהכריז באורח חד-צדדי על "מדינה עצמאית". ואם ה"פרטנר" שלה לא יכיר בכך, תיאלץ כנראה המדינה החדשה לפעול כ"ארגון שחרור", המשתמש ב"רובים" (קרי: טרור) להשגת מטרותיו כבתחילה. מאלי מובן שבמקרה כזה תיאלץ גם ישראל לנקוט צעדים נגדיים, טריטוריאליים וצבאיים, בכדי לסכל בכוח כל הפרה של הסטטוס קוו, ואולי אף לפעול ביתר נחישות לעקירת תשתית הטרור מן השורש.

אל דאגה... גלגל ההיסטוריה לא יחזור לאחור, למצב שקדם להסכמי אוסלו. עד כדי כך לא יידרדרו הדברים, שכן יש מי שיעצור בעדם בטרם פורענות.

ב

ר אשית, המתווך האמריקני. ליתר דיוק, בורר; ולא סתם בורר, אלא מעין מנדטור מכוח עצמו להסדרים בינלאומיים. אין מדובר כאן במעמד פורמלי מטעם ה"אומות המאוחדות", אלא פשוט במעצמת-על, הפועלת באזורים שונים של העולם לפי מידת חופש הפעולה שהיא יכולה להרשות לעצמה. ומן הסתם גם לפי האינטרסים העצמיים שלה, הלוברים לעתים צורה של אינטרסים "גלובליים". לא הרי עירק כהרי יוגוסלביה, ולא הרי הים התיכון כהרי הודו ופקיסטן, וכן הלאה. אך בכל הנוגע לסכסוך הערבי-ישראלי, ובייחוד ביחס ל"גירעין הקשה" שלו בארץ-ישראל, מתנהגת ארצות-הברית, זה שנים, כיורשת ההיסטורית של בריטניה שלפני מלחמת-העולם השנייה, אף כי בדרכי שליטה עקיפות.

ארצות-הברית מעורבת עמוקות בייחוד בהסכמי אוסלו, כ"צד השלישי" המטביע את חותמו על כל שלב בתהליך, וכבורר המסוגל לכפות את רצונו, כל אימת שהתהליך ייקלע לקשיים. זו האסטרטגיה, ואילו הטכניקה מוגדרת כתיווך, לפחות למראית עין. אימתי הופך התיווך להתערבות? כאשר הקשיים "מסכנים את השלום". וגם כשהצד החלש יחסית מזמין צד שלישי למטרות איוון. אם נניח שהפלשתינים הם הצד החלש במערכת הכוח הנוכחית, לא נדייק פורתא. שכן ברקע הפלשתיני ניצב העולם הערבי במלוא כובד משקלו הגיאואסטרטגי. לפיכך, לא ברור לגמרי אם, כשארצות-הברית מתערבת, היא מתערבת לטובת הצד החלש או לטובת הצד החזק. אבל אינטרסים אינם תמיד עניין של צדק.

ובכן, אפשר שיגיעו בנים עד משבר במשא-ומתן וכוח אין ללידה. לשם כך יש מיילדת. והרי היא נמצאת בקרבת מקום עוד לפני ההיריון. כלום יעלה על הדעת שדווקא ברגע הקריטי, כשולד השלום יעמוד לקרוע את שליותו ולצאת לאוויר העולם, תניח לו המיילדת להיחנק ולהפוך לנפל? מוטב כבר בעל-מום עקב קשיי-לידה מאשר פגר גמור...

אבל נניח למטאפורות ונשוב לקרקע המציאות. חזקה על שני הצדדים שלפני כל פנייה לצעדים חד-

צדדיים מכריעים (ולא כל שכן פנייה לפעולות איבה) יפנו תחילה למתווך, או שהוא יפנה אליהם... "התהליך" חייב להתקדם, מפני שהחלופה לכך היא התלקחות מלחמה. בעניין כזה אין ערך לשום מועד אחרון מוחלט. לכל מועד אחרון יש תחליף בצורת עוד מועד אחרון, שגם אחריו לא כלו כל הקצין. אפילו נניח שתארע תקלה ויתרחשו צעדים המסכנים את השלום, אין פירוש הדבר שאי אפשר למנוע הסלמה ולחדש את המשא-ומתן בתנאים אחרים, שקשה לשערם מראש.

אם כה ואם כה, מותר להניח (על יסוד הניסיון) שמלאכת המתווך תתחיל תמיד בהגדרת התנאים של שני הצדדים כלא יותר מ"עמדות פתיחה" נוקשות, לפני המשך הצפוי של קרותן. מאחורי כל נוקשות מסתתרת מידה של גמישות. אבל, אם הגמישות חסרה מפני שהבעיות נתפסות כקיומיות, מאבד גם המתווך משהו מגמישותו והופך לבורר פוסק. בשלב מסוים הוא לא יהסס להפעיל לחצים מחושבים בהתאם למאזן הכוחות. לזאת קוראים לפעמים בעדינות: "עזרה לצדדים לעזור לעצמם"...

אין לנחש בדיוק את פרטי העתיד. אך ניתן לנסות ולצייר מודלים של פשרות וגישורים בין עמדות הצדדים, על רקע הניתוח דלעיל; היפותטית, כמובן.

למשל, בעניין גודל השטח הפלשתיני. אפשר שייקבע פתרון של "תיקונים מזעריים" בגבולות ישראל משנת 1949, ולא דווקא "גבולות בטוחים". משמע, על קו הירקון לא תהיה רצועת ביטחון ישראלית, ככתוב ב"תכנית אלון". ומצד שני, לא יימסר שטח רגיש זה לריבונות פלשתינית. אפשר שיוצב בו כוח בינלאומי לתקופת-מעבר. מכל מקום, תיקונים כלשהם יהיו פה ושם לאורך "הקו הירוק" המפותל.

עניין הפירוז מנשק כבד מסובך יותר, אבל לא נואש. אפשר שיוגבל לתקופת-מעבר של 20 שנה, למשל. עד אז ייתכן שיקום "מזרח תיכון חדש". את הפיקוח על הפירוז אפשר להטיל על צד שלישי, כדי למזער את הפגיעה בתחושת הריבונות. עצם העובדה שפלשתינן מבורכת ב"אחיזת" רבות מסביבה מאפשרת אגירת-נשק חשאית מעבר לגבולותיה, שלא לדבר על הניתן להסתרה בתוך השטח. גם צבא קטן ניתן לארגן מראש כגדול, אם בונים אותו על קאדרים של קצונה. יש דוגמאות לכך בהיסטוריה, שלא נעים להזכירן כאן. בקיצור, "יש פתרונות".

שלילת חופש ההגירה הפלשתינית, אף שהיא פסולה מבחינה עקרונית, ניתנת גם היא לגישור גם לאחר תקופת-מעבר. וביתיים יוסכם על מכסות כניסה לפליטים ולאחיזת משפחות, תיירים משתקעים וכיוצא באלה. מה גם שפיקוח מלא על השיבה למולדת (מצד גורמי-חוץ) הוא בלתי-מעשי, כפי שלמדנו בתקופת המנדט הבריטי. ישראל היא האחרונה במדינות שתוצאה לשלום במדינה אחרת על-ידי פגיעה בזכותה ל"קייבוץ גלויות".

לעניין היישובים הישראלים בישיע אין מודל קל. הזכרנו כבר את המוצא של הכללת חלק מהם בתיקוני גבול. אבל אפשרות זו עומדת בסתירה למזעור התיקונים בגבולות 1949, שבסעיף הראשון של המודל. ברור שאחד חייב לבוא על חשבון השני. יש להניח שהמתווך יחפש את הפתרון בכיוון המפה ביילין-אבו מאזן, הפותרת דילמה זו על-ידי ריכוזם של מרבית המתנחלים בגושים שמעבר ל"קו הירוק" – ופינוי מרבית היישובים המפוזרים בעומק

השטח לגושים אלה. מכאן שלפנינו משוואה עם שני נעלמים לפחות: גודל תיקוני הגבול ומספר היישובים המועמדים לפינוי. ועוד לא הזכרנו כאן נעלם שלישי: רצון המתיישבים.

אחרון אחרון הוא עניין ירושלים, שכל הנוגע בו תצילנה שתי אוזניו מקול משק כנפי ההיסטוריה. אך מכיוון שלא באחרית הימים עסקינן, ולא על מתווך הוגן סמיכנן, ננסה להציץ מן הצד אל נבכי הנסתר בנושא זה, אם יימסר בכלל לבוררות. מעיני האמריקנים לא נעלם הניגוד המוצהר וה"נוקשה" בין עמדת הפלשתינים ("מדינה עצמאית שבירתה ירושלים") לעמדת ישראל ("ירושלים השלמה כבירת ישראל לנצח"). זה ניגוד שבלי פתרונו אין שלום, וכל המודל שבנינו לעיל יתמוטט. אבל, אם כך, מה הועילו חכמי השלום בתקנותיהם?

לרגע מתעורר איזה חשד שהאמריקנים זוממים להשיג לעצמם מעמד-קבע מיוחד בירושלים, במטרה להחזיק בעמדת מפתח זו להשפעה לא רק במזרח התיכון, אלא בעולם כולו. שמע מיניה, לא חלוקה לשתי בירות ולא "ותיקן" מוסלמי /או תלת-דתי, אקסטרטוריאלי, אלא "נאמנות בינלאומית" על רצועת הפרדה בין שני העמים בירושלים. נאמנות, כמו מנדט, לזמן מוגבל, "עד שהשלום יתייצב" ותגיע השעה להסדר "סופי" גם בנושא זה. רק "חשד" אמרנו, אך לא בלי יסוד בעמדה המסורתית של ארצות-הברית ביחס לירושלים. ומעין "שכר טרחה" בעבור הבוררות...

הרעיון המונח ביסודו של המודל בכללו, על סעיפיו שנזכרו וכאלה שלא נזכרו, הוא עתיק יומין. כל מעצמה מחזיקה בהשקפות גלובליות יותר מאלה של דיירי הפרובינציות. בנושא הסכסוך הישראלי-פלשתיני, שהוא חלק בלתי-נפרד מן הסכסוך הערבי-ישראלי, הכלל הוא שכל המצר לישראל נעשה ראש לערבים. בריטניה נהגה כך בתקופת המנדט, ללא הצלחה יתרה, בעיקר משום שהערבים בכללם באותה תקופה שאפו לנסוק אל על, ולזאת היו להם בשעתם בעלי-ברית חזקים, מבין אויבי בריטניה באירופה. ברית-המועצות כמעט הצליחה בכך, אלא שבעטיה נחלשו הערבים, בסופו של דבר, שכן במסגרת "המלחמה הקרה" נחלצו ארצות-הברית וחלק מאירופה לעזרת ישראל במערכה נגד התוקפנות, ועל-ידי כך השתדלו גם להוכיח לערבים שתפארתם לא תהיה על דרך השותפות עם ברית-המועצות. ולא זו בלבד, אלא שישיראל בעצמה הפתיעה ביכולתה להתגונן הרבה מעבר למשוער.

מלחמת יוני 1967 סימנה נקודת מפנה עצומה במאזן הכוח האזורי, ואפילו הגלובלי. ואמנם, מיד עם תום המלחמה יצא השבועון הבריטי הידוע, **אקונומיסט**, בכותרת ענק: *They did it*: ("הם עשו זאת!"). וכך ניתח ה**אקונומיסט** את אשר קרה:

הוא [נאצר] היה במחצית הדרך לעשות למען הערבים מה שביסמרק עשה לגרמנים ב-1870. היה ביכולתו לאחדם על-ידי הנהגתם לניצחון על אויבם המשותף. לדבר זה יכלו להיות תוצאות מעבר לעולמו של נאצר. זה היה נותן בידי ברית-המועצות, בתור ספק הנשק והחסות הדיפלומטית לגיבור הערבים, עמדה של השפעה עצומה במזרח התיכון... היה זה ביום א' בערב. הדבר היה תלוי בישראלים. איש לא היה מוכן

לנקוט פעולה צבאית. הם עשו זאת והפכו את כל הקערה על פיה".

אבל, הסביר **האקונומיסט**, מבחינה בינלאומית כל מה שהתרחש הוא ש"חבריו של ג'ונסון היכו את חבריו של קוסיגין", ולכן מצבו של ג'ונסון (קרי: ארצות-הברית) נעשה טוב יותר מאשר אילו קרה להפך... והמסקנה של המאמר הראשי הוא: על ידיה הגדולים של ישראל למנוע ממנה כל תמיכה לשינויים טריטוריאליים, בטענה שהיתה זו מלחמת מגן נגד תוקפנות, ולהחזירה למצבה הטבעי של מדינת חסות...

מדוע הגיע **האקונומיסט** למסקנה צבועה זו? לא רק מתוך שנאת ישראל, או אהדת הערבים. התפיסה שהונחה בידו קביעתו כי בסך הכול "חבריו של ג'ונסון היכו את חבריו של קוסיגין", היתה המשך ישיר למסורת הקולוניאלית, לפיה על הגורמים המקומיים לסגל את עצמם לאינטרסים "גלובליים", כלומר, לשיקולים של מאזן הכוח בין המעצמות. התוצאה האמיתית במלחמות מסוג זה, לפי התפיסה זו, אינה אלא קלף מיקוח בידי המעצמה נותנת החסות למנצח. היא הקובעת אם "השטחים הכבושים" ישמשו לשינויים טריטוריאליים מוצדקים, או להפך, שהם יוחזקו בתמורה לסיפוק צרכיה של המעצמה השלטת. ניצחונה של ישראל במלחמת 1967 היה טוב לארצות-הברית מפני שהערבים היו אותה שעה "חבריו של קוסיגין"... לכן, כדי להוציא את קוסיגין מן האזור ולהפוך את הערבים ל"חבריו של ג'ונסון", דרש האינטרס ה"גלובלי" להוכיח לערבים כי רק ארצות-הברית יכולה ללחוץ על ישראל לסגת מן "השטחים", ואילו המשך ברינתם עם הסובייטים כרוך באיבוד שטחים. כך נולדה "תכנית רוג'רס" משנת 1969, שהיתה "אם כל תכניות השלום" שבאו אחריה, או, אבי כל הממצאים של מכוני המחקר, "מ"מכון ברוקינגס" ועד מכוני ימינו, כולל מכוני ישראלים מסוימים, היודעים לכוון לדעת גדולים...

מחמת קוצר המצע לא נרחיב את הדיבור על תפקידה הפרדוקסלי של תנועת "שלום עכשיו", שאחותה הבכירה בארצות-הברית היתה אנטי-אימפריאליסטית במהותה (לפחות לגבי וייטנם), ואילו בישראל היא משמשת תנא דמסייע לאימפריאליזם חדש, בעל-בריתו המוזר של "השמאל החדש" בישראל. ממש מציאה שנפלה לידי ארצות-הברית בהיסח הדעת.

על רציפותו של האינטרס האמריקני בקיום יציבות (קרי: הגמוניה) במזרח התיכון, גם לאחר קריסתה של ברית-המועצות, אין צורך להכביר מילים. מקורות הנפט לא נסעו למקום אחר. מכל מקום, אפילו בעולם של מעצמה אחת יכולים לצמוח שני מקרים יוצאים מן הכלל, המסוגלים לשבש מניפולציה מעצמתית, והם: או שגורם מקומי אחד הופך לכות עצמאי באמת, או שמספר גורמים מקומיים מצטרפים יחד כדי לוותר על התערבות חיצונית נגד אחד מהם במעגל הפנימי. אך לפי שעה אין אפשרות זו נראית באופק הקרוב.

נביא כאן בתמצית רק כמה דוגמאות ממשחקי הדינמיקה הגלובלית במזרח התיכון. מצרים היססה ממושכות לגבי חיזורי הפיוס האמריקניים על חשבון ישראל. לבסוף, ערב מלחמת יום הכיפורים, גילתה סימני התנערות מן הסובייטים, דבר שהצילה ממפלה צבאית

מוחצת ב-1973, בעיקר בזכות ארצות-הברית ברגע המכריע. לימים הלכו סאדאת ובגין לבוררות בקמפ-דייב (אחרי עשיית שרידים מדומה) ושם נתברר כי חצי האי סיני, שהיה לכאורה בידי ישראל, היווה באמת נכס אמריקני, שנמסר בשלמותו למצרים כאותן לידידות, ואילו ישראל חזרה ל"גודלה הטבעי", אבל עם הצימוק (תרתי משמע) של "שלום קרי". התברים החדשים של קרטן ניצחו את התברים הוותיקים של ג'ונסון.

ירדן סמכה מאז ומתמיד על האינטרס האנגלו-אמריקני בהישרדותה כמדינת חיץ בין מדינות "מערביות" ומדינות "מזרחיות" באזור. כאשר סוריה ניסתה לפלוש לירדן ב-1970, בעידוד סובייטי ופלשתיני, נחפזה ישראל (בהשראה אמריקנית) לבלום את הניסיון, אך ללא שום תמורה של ממש. שהרי גם ישראל ראתה (ורואה) בירדן מדינת-חיץ, ואפילו "עומק אסטרטגי". אילו ראתה ישראל באותו המצב שעת-כושר לעצמה לממש את הרעיון של "ירדן היא פלשתיין", וכן הזדמנות להשיג תמיכה אמריקנית מוצקה באחיזה ברמת הגולן, ולעת מצוא (ב-1982, למשל) אף בגליל הצפוני שבדרום לבנון, היתה ישראל נמנעת מכל התערבות ובכך היתה צדה שתי ארנבות במכה אחת. מצד שני, אולי אותה הסתייעות אמריקנית בישראל היתה אז בגדר "הצעה שאי-אפשר לסרב לה...". לבסוף נאלצה ירדן לוותר על מעמדה המיוחד ב"גדה המערבית" ולהשאיר בידי אש"ף את השלל הטריטוריאלי המיועד מתכניות רוג'רס, ניקסון, קרטן, רייג, בוש וקלינטון.

ה"דיאלוג" האמריקני עם אש"ף נמשך בחשאי שנים לפני הסכם אוסלו, ורק כמה פתאים מאמינים שאוסלו היתה יזמה ישראלית בלתי-תלויה. אוסלו נתאפשרה בראש ובראשונה בזכות מעבר הדרגתי באורינטציה של אש"ף מאויבי ארצות-הברית באזור לעבר החסות "הנכונה". המפנה העיקרי חל אחרי בגידת הפלשתינים בסובייטים בעקבות מלחמת המפרץ הכושלת של עירק (1991) והתמוטטות ברית-המועצות. לפיכך, מיד עם "פריצת הדרך" באוסלו, מיהרה ישראל ל"לספר לחברה" בסטייט דיפרטמנט, וכך החלה סדרת הטקסים בוויינגטון (המשך יבוא).

גם סוריה נכנסה ל"תהליך השלום" מפני שנאלצה להכיר בהגמוניה האמריקנית. המשא-ומתן האמיתי שלה התנהל מלכתחילה לא עם ישראל, אלא עם ארצות-הברית, כשהנושאים העומדים למיקוח קשורים בהחלפת הנשק הסובייטי המתיישן בנשק אמריקני חדיש (לפי שעה בלא התקדמות), הכרה אמריקנית ב"אנשלוס" הסורי של לבנון (עניין תלוי ועומד), עתיד הקשרים עם אירן החתרנית והתמיכה הסורית בארגוני טרור אנטי-מערביים, וכיוצא באלה. כמובן, גם עתיד הגולן והשלום, אבל לא דווקא בעדיפות ראשונה, ועל כל פנים, לא על יסוד צורכי ישראל ב"גבולות בטוחים ומוכרים", כפי שנאמר בהחלטה 242 של האו"ם.

כללו של דבר, תהליכי השלום המציאותיים מתנהלים, לפחות מנקודת ראותו של "הצד השלישי", בעיקר על יסוד העיקרון של "שטחים תמורת Pax Americana" (שלום בשליטת אמריקה!), ורק כפועל יוצא מכך נשמעים גם אילוצי הצדדים היריבים. לכאורה מעניקה ארצות-הברית "שירותים טובים" לשם שמים, כדי לגשר על פערים שונים, אבל פערים שאינם יכולים להיסגר בלעדיה...

ובינתיים, ב"עולם של מעצמה אחת", שום דבר לא בווער יותר מדי, הוא רק מעיק מדי פעם על צד זה או אחר, כ"עגלה המלאה לה עמיר". שם המשחק בימינו הוא "תהליכים". אך מגמת התהליכים אינה פתוחה כלל וכלל, ואף הלחצים הנלווים לה אינם רכים כל הזמן. בזאת נוכחנו לאחרונה ב"תהליך אוסלו" שנתעכב קמעא, עד שחזר בסערה לנתיבו, באחוזת ויי שליד וושינגטון.

ג

אם בפרק הראשון הנחנו את התזה של קיפאון ללא מוצא במשאומתן על הסדר-הקבע, ובפרק השני הצגנו אנטיתזה של "מוצא" על-ידי הסדר כפוי מבחון, הגענו עתה אל תור הסינתזה בצורה שבה היא מופיעה מטעם "מחנה השלום" הישראלי. בהשאלה מתורת מרקס, ניתן לומר שמקורה העמוק של סינתזה זו נעוץ בעיקרון של "החופש הוא ההכרה בהכרח".

מבחינה פוליטית יש להבחין בין המושגים המעורפלים "מחנה" ו"שלום" ובין גופים מפלגתיים מגודרים, שעליהם להציג לציבור תכניות קונקרטריות לביצוע, אם וכאשר יהיו בשלטון. בפרק זה המטרה היא להבין את "חזון השלום" של האגף הפוליטי בישראל, שמרכז הכובד שלו נמצא בעיקר בשתי מפלגות: מפלגת העבודה ומרצ. שהרי אחריותן הראשונית להכרת ישראל ב"ארגון לשחרור פלשתיין", כשותף לחלוקת ארץ-ישראל המערבית לפי מתווה אוסלו, גלויה וידועה. לחזון זה יש רקע היסטורי רחוק וקרוב. על היבטיו האידיאולוגיים וההירגמטיים.

עולה בזיכרוני אספת אחד במאי מסוימת משנות השלושים, כשרוב ציבור הפועלים במושבה התכנס באולם אחד, ונציגי מפלגות הפועלים הציוניות נשאו דברם מעל במה משותפת. האווירה היתה אמנם חגיגית, אך חילוקי-הדעות לא נדחקו הצדה, אלא באו לידי ביטוי ללא כחל ושרק. הוויכוח באחד במאי ההוא היה בשאלה אם הסוציאליזם ומלחמת-המעמדות קודמים למאבק הציוני על ארץ-ישראל, או שמא להפך. והנה עלה בתורו נציג מפא"י והפתיע בהצגתה של המחלוקת בין ימין ושמאל בתנועת הפועלים בארץ, על חודו של תער. "מלחמת המעמדות בארץ-ישראל", אמר הנואם (ואני מצטט מן הזיכרון את תמצית הדברים) "היא של העם היהודי הפרולטרני, שארצו איננה בידו, נגד בעלי הרכוש, שיש להם ארצות... זו מלחמה לצדק ולשיוויון למענו של פרולטריון זה, ואנו עושים יותר על-ידי עלייה והתיישבות חלוצית, כוח מגן עצמאי והחייאת התרבות העברית. זה יסוד הסוציאליזם שלנו, זו המהפכה לדור הזה"... (קריאות ביניים: "זה כל הסוציאליזם שלך? הסתכל על הסיסמה שמעליך – פועלי כל הארצות, התאחדו!") והנואם, איש העלייה השנייה, עמד על שלו: "עם מי אתם רוצים להתאחד? עם הקומוניסטים של ברית-המועצות, השוללים את זכות העם היהודי למולדתו ומכניסים את הציונים לבתי-כלא? עם מפלגת הפועלים הבריטית, השולטת בארצנו ומגבילה את העלייה?" (עוד קריאות ביניים: "תתחיל בארגון משותף עם הפועל הערבי", "סולידריות"... והנואם מתעקש: "האם הפועל הערבי יבנה ביחד אתנו, או

במקומו, מולדת עברית? לא מקורות עבודה לעצמנו אנחנו מחפשים, אלא מקום עבודה לעם היהודי. לכן אנו אומרים "עבודה עברית"... והוויכוח התלהט והלך.

לימים נסב ויכוח אחר על חלוקת הארץ, על-פי הצעתה של "ועדת פיל" ב-1937, שהקצתה למדינה יהודית כ-15 אחוזים משטח הארץ. תומכי החלוקה אמרו, בין היתר, שהציונות לא תוכל להגיע לרוב יהודי בארץ כולה בעזרת המנדטור הבריטי, המזייף את תפקידו. עלינו להשלים עם עצמאות על שטח קטן עכשיו, כדי לקלוט בו מיליוני יהודים, "ויבוא העתיד וידאג לעתיד". השוללים טענו שזו תכנית ייאוש מן המאבק על שלמות הארץ למען הגשמת הציונות. חלק מן השמאל הציע מדינה אוטופית דו-לאומית לעתיד לבוא, שבה יתאפשר רוב יהודי, אבל השלטון יתחלק שווה בשווה בין שני העמים. אך זה היה ויכוח על אילוצי המציאות מול צדק עקרוני, לא על הזכות לארץ-ישראל. בקונגרס הציוני ה-20 אמר אחד המחייבים: "מן המיצר קראתי יא" (הכוונה "כ"ן", ביידיש). והשיב לו אחד השוללים מאותה המפלגה: "ענני, במרחב-יא" (כלומר, אם ירחיבו את שטח המדינה המוצעת ויכללו בה את ירושלים והנגב...). היו כאלה שצינו לשבח את ההצעה הבריטית, משום שכללה את פינוי הערבים מן המדינה היהודית הקטנטונת (טרנספר, רחמנא ליצלן), והיו (דווקא מגדולי הציונים הסוציאליסטים) שאמרו כי טרנספר אינו פסול בעיניהם מבחינה מוסרית, אף מן הארץ השלמה, ועוד כהנה וכהנה רעיונות, כגון הגבלת מספר היהודים בארץ ל-40 אחוזים, ובלבד שתושב הסכמת הערבים להמשך העלייה. עד שנתברר כי לא זו בלבד שאין בכלל "פרטנר" ערבי לשום תכנית ציונית, ולו המינימליסטית ביותר, אלא שהבריטים עצמם הסתלקו מתכנית החלוקה, שכן היו כבר בדרך למינכן ולפיוסו של היטלר, ו"ליספר הלבן" ולפיוסם של הערבים.

לאחר מלחמת-העולם והמאבק הציוני בשלטון הבריטי, באה תכנית החלוקה של האו"ם, בשנת 1947, שהיתה לכאורה שיוויונית מבחינה טריטוריאלית, אך קשה ביותר מבחינת הפיכתה של ירושלים לאזור בינלאומי, תנאים דמוגרפיים מבשרים רעות, ועוד. ההנהגה הציונית הסכימה לתכנית למען פתרון הסכסוך בשלום ובלבד שתקום מדינה יהודית עצמאית. אבל מדינות ערב, והפלשתינים תחילה, הגיבו במלחמה שמטרתה המוכרזת היתה השמדת-עם.

החלטת החלוקה של 1947 באו"ם היתה תכנית שלום, שתוצאתה מלחמה. ישראל ניצחה בה בכוחות עצמה, שנצברו במשך למעלה מיובל שנים. ההכרעה נפלה לא בשדות הקרב, אלא בעיקר עקב גורמי הכרעה היסטוריים, שבזכותם הפך היישוב היהודי הקטן והדל לאומה המסוגלת לנהל מלחמת עצמאות.

בסיכום תמציתי ניתן להבין את המהפכה הציונית על-ידי שלושה גורמי הכרעה דינמיים: א) התקדמות דמוגרפית (עלייה והתיישבות) שהביאה להבשלתם של תנאים מדיניים חדשים; ב) התעצמות צבאית, כלכלית ותרבותית, שסייעה למהפך במאזן הכוחות; ג) מאבק מחתרתי ומדיני נגד התערבות עוינת של גורמים חיצוניים בסכסוך. שלושה גורמי הכרעה אלה היו מאפייניה של הדינמיקה הציונית לפני קום המדינה, וגם לאחר מכן.

אם תרצו, הכול נרמז מראש בדבריו של הנואם ההוא,

איש העלייה השנייה, באספת האחד במאי, על "מלחמת המעמדות של העם היהודי בפרולטרין בין העמים..." בימינו אלה גילו יורשיה הפוליטיים של העלייה השנייה (או האפיגונים שלה) עוד עם פרולטרין חסר מולדת, ממש כאן ליד הבית, הוא "העם הפלשתיני". וכדי ביזיון וקצף, מי הם מצביאי של פרולטרין זה, אם לא אותם בני העם הפרולטרין העתיק, שהתעשרו והפכו לרכושנים, גולנים, המנסים לשלוט בעם אחר. מסתבר כי במעמקי ההיסטוריה גלומה מין תבונה, שהתבונה עצמה אינה מכירה, אם להשתמש בפרפרזה על רעיון של פסקל. כאן אפשר להבין כיצד חלק מן הערבים עתירי-השטחים יכולים להיחשב פרולטרין...

למרבה המזל, העם הפלשתיני הפרולטרין מוכן עתה לשים קץ לסכסוך עקוב-הדמים עם המדינה הציונית, בתנאי שזו תפנה לו מקום למדינה משלו בין מדינות ערב, המשתרעות על שטחים בגודל יבשת. מה גם שהדבר מתחייב מכורח המציאות הדמוגרפית, מכוח הטרור ה"בלתי-מנוצח", ובייחוד מחוזן השלום, שאליו נכספה נפש הציונות מימים ימימה. מבלי משימ, נוטה עתה תנועת העבודה הישראלית לחילוף תפקידים היסטוריים בין שני העמים: פלשתיין ה"קטנה" תנחל את הדינמיקה של התעצמות לפי הדגם הציוני, ואילו ישראל ה"גדולה" תדחק עצמה לסטטיקה של בלימה והצטמקות. במילים אחרות: תוחלת פלשתיין בצלם הציונות... אבל, כאמור, יש כאן גם עניין של רגשות אשמה, המולידים... אוטופיה! פסילה עצמית צומחת לעתים קרובות בערוגות הספרות, שכן הדמיון המוסרי של סופרים יכול להפליג כל כך בפלפול עוקר-הרים לגבי הזכויות של האחר, עד כדי איפכא מסתברא לגבי זכויות עצמיות. מקוצר המצע, נסתפק כאן בדוגמה אחת בלבד, אך מרתקת ממש.

במאמרו "בין זכות לזכות" (בספרו **זכות הנורמליות**) עוסק הסופר א"ב יהושע בביקורת הזכות ההיסטורית של העם היהודי על ארץ-ישראל. נזכיר תחילה את ההברקה המופיעה בסוף המאמר, בדבר היותם של הפלשתינים, עוד בתחילת המאה הזאת, "עם הכוח" (כלומר, בפוטנציה). משמע שהפלשתינים נתהוו כעם לבדד ישכון, עוד לפני שהם עצמם ידעו זאת, בסברם לתומם שהם סורים דרומיים, ולא רק הם בלבד אלא גם רבים אחרים, "שחיו כערבים ברחבי האימפריה התורכית. היו סורים, עירקים, כווייתים וכיו"ב כוח במאה התשע-עשרה"..." דהיינו, עמים ייחודיים בכו, ולא בגזרת המפה השרירותית של סייקס-פיקו. מפליגה לא פחות היא התזה הראשונית של יהושע, כי "המושג זכות היסטורית הוא נטול כל תוקף מוסרי אובייקטיבי וחסר הצדקה מוסרית לגבי הסיטואציה של שיבת העם היהודי לארצו". אמנם מותר לעם לטעון, לפי יהושע, שהוא בעליה האמיתיים של ארץ אשר נלקחה ממנו, בתנאי שהוא עצמו לא לקח אותה בכוח מעם אחר. אבל "העם היהודי הוא מעיד בירושלם על עצמו שהוא כבש את הארץ הזאת מידי עמים אחרים, וזכותו ההיסטורית נובעת אפוא מן הכיבוש. אם כך, גם זכותם של הערבים נובעת מכיבוש". לפיכך מסתמך יהושע בעניין זה על ההלכה היהודית דווקא: "גונב מגנב פטור"..." ומביא דוגמה מחיי הפרט: "אדם לקח בית ממישהו בכוח הזרוע, ישב בו תקופה מסוימת ולאחר מכן נאלץ לעזבו, ובא אדם שני והתיישב בבית זה. האם יש זכות לראשון לבוא לאחר תקופה מסוימת ולתבוע את הבית

שהוא עצמו גזל מאחר: מובן שלא. לגולן הראשון אין יתרון על הגולן השני"..." אך כדי לקבור סופית את הזכות ההיסטורית של ישראל, מעלה יהושע גם טענה מלומדת:

ההיסטוריה מלמדת אותנו דבר אכזרי לגבי יחסו של העם היהודי לארץ-ישראל. העם היהודי לא נזרק בכוח ממולדתו, אלא זרק עצמו ממנה... מחצית מהעם היהודי ישבה מחוץ לארץ-ישראל מרצונה החופשי בימי בית שני! גלות רומי, ועל כך יעידו כל ההיסטוריונים, לא הוציאה המוני אדם מכאן אלא רק מעטים ביותר. ארץ-ישראל הלכה והתרוקנה מתושביה היהודים מפני שהללו לא נאחזו בה והעדיפו ללכת ולהתפור בארצות רחוקות וקרובות. יתרה מזאת, במשך שנות ההיסטוריה הארוכות לא עשה העם היהודי כל מאמץ של ממש לחזור לארץ ישראל גם כשהיתה לו ההזדמנות...

מהי בכל זאת "הזכות היחידה התופסת" של היהודים בארץ בימינו? לפי יהושע, זו אך ורק זכות מצוקת הקיום [ההדגשה במקור]. אבל זו זכות מוגבלת ומוותנית. אף כאן הוא מביא משל מתחום הפרט: יכול אולי אדם חסר-בית לפלוש לביתו של אחר, כ"הכרח לא יגונה". אבל זאת "יבתנאי שהפולש לקח רק חלק מדירתו של הנפולש. לו היה לוקח את הדירה כולה לעצמו וזורק את בעליה שיתגוללו ברחוב ללא בית, לא היינו מאשרים את המעשה מבחינה מוסרית". והנמשל מובן מאליו. במישור הקיבוצי, ב"זכות מצוקת הקיום", מותר היה ליהודים לפלוש לפלשתיין, למרות שישב בה כבר "עם בכוח". אבל בתנאי שיחוקו רק חלק מן הארץ. "זכות המצוקה", היא בסך הכול זכותם של פליטים. אבל לא כל מיני פליטים. לגבי פליטים סינים למשל, אומר יהושע, הזכות אינה תקפה, שהרי אפשר לומר להם "ללכת לסיני". אבל לפליטים היהודים לא היה לאן ללכת. הוא הדין גם לגבי הפליטים הפלשתינים (רמו לעתיד...). וכן, כשם שאין זה מוסרי להציע ליהודים "לכו והתבוללו בעמים", כך אין זה מוסרי להציע לפלשתינים שיתבוללו בקרב הערבים. אכן, גורה שווה להפליא. כלום רשאים היהודים המחזיקים בהותם הלאומית 3,000 שנה לצפות מן הפלשתינים, שהם כבר "עם בפועל" מזה 70 שנה, שיאבדו את זהותם הלאומית בקרב הערבים?

כאן מגיע יהושע לרמוז שקוף לקראת השלב הבא, שלאחר הקמתה של מדינה פלשתינית: "סירובם של הפלשתינים ב-47 לפתרון החלוקה ומלחמתם הטוטאלית כנגדנו אינה מפקיעה את זכותם לשוב ולקבל את עקרון החלוקה של ארץ-ישראל המערבית לפי גבולות 49-67"..." מותר להם להתחרט על כוונתם הכושלת להשמדת-עם, אם לא מבחינה מוסרית, לפחות מבחינה פרגמטית... אבל, אם כך, למה ייגרע חלקם בארצם שמלפני 49? למה לא לחזור לגבולות השייוויניים יותר משנת 1947, שאפילו התנועה הציונית הכירה בהם לפני המלחמה, "לא כהצעה טקטית אלא כהצעה כנה"? יהושע אינו מציע זאת עתה במפורש, רק במשתמע: "כמה היינו מאושרים, אילו קיבלו הערבים את תכנית החלוקה ובכך חוסכים מאתנו את מלחמת החרור הקשה והמסוכנת על קרבנותיה הרבים"..." ובאמת, כמה יכולנו להיות מאושרים בגבולות 47, בלי ירושלים, יפו, רמלה, לוד, אשדוד, אשקלון, באר שבע, עכו והגליל המערבי

– ביחד עם 500 אלף פלשתינים בעריהם ובכפריהם, שכיום היה מספרם גדול פי עשרה (דהיינו: 5 מיליון), כמו שקרה ל-100 אלף שנשארו. מדינה פלשתינית עצמאית לצדנו כבר ב-1967... מה זה מאושרים, ממש כעגלי מרבק. תאמרו, זו השקפה מעוקמת, לא ייצוגית לתנועת העבודה. אבל היא טיפוסית למדי במסקנותיה, אם לא בנימוקיה. ראשית, יש בה אספקלריה נאמנה למיטב הספרות העברית בשלושים השנה האחרונות. ושנית, אין היא בגדר ראי עקום לגמרי של האידיאולוגיה הרווחת בתנועת העבודה כיום. על כל פנים, איש מ"מחנה שלום" לא הסתייג ממנה עד עצם היום הזה.

איך כתב פעם משורר יפה-נפש באמת, בשנות עלומיה של תנועת העבודה? "שירתנו לא דם וקרבות, שירתנו חיים ויצירה". לא ניבא את המלחמות ולא ידע שלא ניבא. ועוד חזון למועד...

אפילו

האלטרנטיבה! מהי האופציה שלך? דלעיל הן מן הסתם: מה אתה מציע? מה האלטרנטיבה! מהי האופציה שלך?

ובכן, לא עלה כלל על דעתי להתחמק משאלות כאלה. אך מטבע הדברים, שכל שמדובר ברעיונות שלום, הגשמתם תלויה בשני צדדים לפחות. זה תנאי הכרחי. ויש מוסיפים עוד סימן היכר, שהוא בגדר תנאי מספיק, דהיינו, מידת הריאליזם שבכל רעיון מסוג זה.

אלא שאין דומה ריאליזם אחד למשנהו. קיים ריאליזם תבוטני, הגורס שאם ידוע לך מראש כי היריב לא יתפשר עם הצעתך, אין לך כביכול תכנית שלום כלל, ואם אתה מציב לעצמך יעד של "שלום עכשיו", עליך לקבל בהקדם את דרישות היריב. דבר זה מבטיח מלכתחילה הן את "השלום" והן את ה"עכשיו", ואין לך דבר קל מזה... מצד שני, קיימת גישה של ריאליסטים מתפשרים, הגורסת שעליך לחפש תכנית שלום כזאת, ששני הצדדים "יוכלו לחיות אתה". בסופו של דבר, זו נמצאת לא סתם באמצע, אלא היא תלויה בחישובי הכוח, הנחישות והזמן העומדים לרשות הצדדים. כך בייחוד בשאלה אם הצד המעדיף אופציה של שלום מחזיק בידו גם אופציה למלחמה. וכן, אם גורם הזמן נושף, או אינו נושף, בעורפו. מצד שלישי, קיים ריאליזם מפוכח, הגורס שאם המערכת הקיימת ממולכדת, ואם אינך תולה עצמך ב"שלום עכשיו", ואינך שבוי בידי קונספציה האומרת כי "אין פתרון צבאי לבעיה, רק מדיני", עליך להתאזר באורך-רוח, ואם אפשר, לפעול למען מערכת שונה, אולי מורחבת ובלתי ממולכדת מיסודה.

אני גורס ריאליזם מפוכח כאמור, כשהחלופות למערכת הקיימת הן בעיני גם חלופות למלחמה בלתי-נמנעת, הרובצת לפתחה של מערכת זו. אנסה לנסח אותן כאן בקיצור, אולי משום שטרם הבשילו לכדי משנה מדינית סדורה, וכנראה שגם תנאי המקום והזמן לא הוכשרו כל צורכם להגשמתן. מזה אין להסיק שעתידין של חלופות אלה פורח באוויר. להפך, מדובר ברעיונות שעלו כבר ועדיין נמצאים על סדר-היום המדיני במזרח התיכון, וליחס לא נס.

א) קונפדרציה שתיתול את העוקץ מן המצב של "שני גויים בבטןך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר" (כנאמר בבראשית כ"ה, 23). מצב שעליו נאמר גם "ויתרוצצו הבנים בקרבה"... אך שלא בדרך משל, ושלא כדעת המציעים מדינה פלשתינית עצמאית תחילה, שלאחר מכן תתאחד אולי עם ירדן לקונפדרציה רופסת ואולי בכלל לא, על ישראל לעמוד על כך שתקום לאלתר מדינה ירדנית-פלשתינית, שכל צבאה יימצא מעבר לירדן, ואילו צבא ישראל יטול לידו את כל האחריות לביטחון במערב הירדן. שאזרחיה של המדינה שממערב לירדן ייהנו מאוטונומיה רחבה ומוגדרת, אך נציגיהם ייבחרו לפרלמנט הירדני-פלשתיני בעמאן. וכן הלאה ביחס לפרטים חשובים ושונים, שייצרו מצב להלכה ולמעשה של קונדומיניום ירדני-פלשתיני-ישראלי בשטח המריבה, לאחר תיקוני גבול שיוסכם עליהם. מוצא של קונדומיניום ברוח זו פירושו חלוקה פונקציונלית של הריבונות, מבלי שאף צד ייאלץ להכיר בריבונות זרה, מוחלטת ובלעדית על אדמת המריבה.

ב) קונפדרציה אזורית מורחבת, שתכלול את עירק ו/או את סוריה יחד עם ירדן-פלשתינ, ואפילו את ישראל כאופציה נוספת. עד כמה שהדבר נוגע לערבים בלבד, הרי זה עניינם, ואין זה מערעב את ישראל ישירות במשאיומתן, אך בכל הקשור בשינוי מהפכני כזה בסטטוס קוו האזורי, ישראל נוגעת בדבר ישירות, ולא ייתכן שיבוצע מבלי להתחשב באינטרסים שלה, מכל הבחינות. בתנאי הני"ל בעיקר, יש לישראל עניין חיובי בזהות ערבית מאוחדת ב"סהר הפורה", שתמזג בתוכה גם את הזהות הפלשתינית, כמובן על יסוד שלום קבע מוסכם (בין אם הקונפדרציה תכלול או לא תכלול את ישראל).

ואחרון אחרון, בכל הפרדה פונקציונלית, בין אם במסגרת הקונפדרציה המצומצמת ובין בקונפדרציה מורחבת (משולשת או מרובעת) יש לנטרל לחלוטין את סיר הלחץ של "הבעיה הדמוגרפית" מבעיות פליטים וכגורם הכרעה במאבק על ארץ-ישראל, מבלי להזיז אף אדם ממקום מושבו. פתרון של שלום פירושו שהמאבק הערבי-ישראלי עצמו יסתיים* ■

* דיון מפורט, אקטואלי ואינפורמטיבי בעניין הקונפדרציות הני"ל, הנמצא במגעים ובתמר"ר נים בלתי-פוסקים בין ירדנים, פלשתינים, עיר-קים וסורים, ניתן למצוא בספרו של פנחס ענברי, **בחרבות שבורות** (הוצ' משרד הביטחון ומשכל, 1994, עמ' 148-155).

סופו של הגדי שהוא אכן ירבוץ עם הארי, וכאמור לעיל, זה יהיה סופו.

ד"ה לורנס